

Nieuwsbrief 9 (maart 2013)

In deze nieuwsbrief staan twee thema's centraal: 'het moment van keuze' en de 'CITO-toets'.

Het moment van keuze

- Een jaar te laat
- Selectie uitstellen en economische voordelen
- Vroegselectie in Europa

CITO

- Twee niveaus van de CITO-toets
- Leerlingen vmbo-bb voorlopig uit de hoek waar de rekenklappen vallen
- De toegevoegde waarde van de CITO rekentoets aan determinatieproces voor wiskunde in Havo-3

EEN JAAR TE LAAT

Jan van Ravens, die samen met Jaap Scheerens eerder de sociaal-economische effecten van vroegselectie onderzocht, stelt in deze bijdrage het thema vroegselectie in een geheel ander uitdagend perspectief.

De laatste jaren is sprake van toenemende aandacht voor de zogenoemde vroeg selectie: op twaalfjarige leeftijd worden Nederlandse kinderen verdeeld over meerdere onderwijstrajecten en dat is vier jaar eerder dan in Denemarken en Finland en zes jaar eerder dan in landen als Noorwegen, Zweden en Canada. Dit beperkt de periode waarin Nederlandse leerlingen zich vrij van selectiedruk kunnen ontwikkelen.

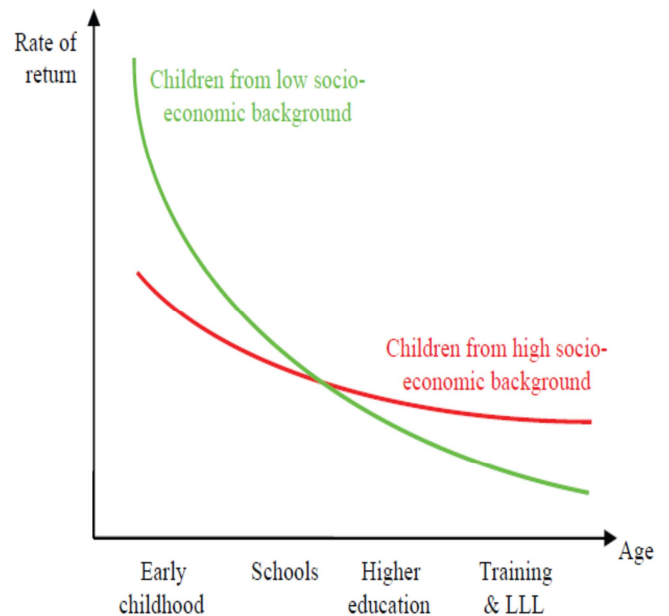
Echter, die periode wordt nog verder beperkt, doordat het Nederlands onderwijs een jaar te laat van start gaat. En ook dat wil maar niet veranderen. Mijn grootvader is op vierjarige leeftijd naar de Bewaarschool gegaan. We hebben het dan over Koos Mak, de zeilmaker uit de Eeuw Van Mijn Vader. Met behulp van die bron kan worden gereconstrueerd dat hij rond 1895 de Bewaarschool is binnengewandeld. Sindsdien is dat instituut van naam veranderd, is het geïntegreerd in de basisschool, en is de pedagogiek met zijn tijd meegegaan. Maar we gaan nog steeds op vierjarige leeftijd naar school.

Aldus wordt ons land op volle snelheid voorbijgestreefd door de rest van de wereld, inclusief straatarme ontwikkelingslanden. Onder impulsen van de Wereld Bank, regionale ontwikkelingsbanken, UNICEF, Aga Khan Foundation en andere education-minded organisaties zijn landen druk in de weer om kinderen vanaf driejarige leeftijd op te nemen in wat wordt aangeduid als early childhood development (ECD¹) programs. Dat hiervoor geen gangbare Nederlandse vertaling bestaat is tekenend. Kenya heeft de helft van alle driejarigen aan boord, met behulp van de private sector en met dank aan sommige Qur'an scholen die

¹ Wie wil googelen met "ECD" mag erop attent zijn dat er terminologische variatie bestaat. Door elementen als "care" en "education" worden ook acroniemen als ECCE, ECEC, ECCD en ECE gehanteerd.

bereid zijn een pedagogische verrijking te ondergaan. In Indonesië neemt zo'n 55% van alle driejarigen deel aan ECD-programma's. Nepal is de 60% voorbij, deels door toedoen van jonge vaders die in oliestaten werken en geld naar huis sturen met de uitdrukkelijke opdracht hun kinderen in te schrijven in ECD-programma's en als het even kan in private 'kindergartens'. In Perù staat de teller op zo'n 75%; hier richten beleidsmakers en NGO's momenteel hun aandacht op kinderen in de hoge delen van de Andes en de uithoeken van het Amazonegebied. Met een heuvel van 323 meter als hoogste punt zou Nederland in staat moeten zijn Perù de loef af te steken. Te meer omdat in Italië, Spanje, Frankrijk en België – niet de meest gezonde economieën van Europa - vrijwel alle kinderen reeds voor hun derde jaar toegang hebben tot een uitstekend ECD-programma. De reden dat Nederland sinds 1894 niets heeft gedaan aan de aanvangsleeftijd van het onderwijs is gelegen in het feit dat twee internationale ontwikkelingen aan het Ministerie van Onderwijs voorbij zijn gegaan.

De eerste is dat economen als Heckman, Behrman, Ramey, Barnett en Alderman hebben berekend dat zowel het publiek als privaat rendement van een extra jaar onderwijsdeelname in de vroege kindertijd vele malen hoger is dan tijdens het reguliere onderwijs, om maar te zwijgen van tertiair onderwijs en post-initiële vormen van training. De fraaie curves in onderstaande figuur zijn van Nobelprijswinnaar Heckman. De groene lijn illustreert dat het positieve effect groter is voor achterstandskinderen dan voor kinderen met hoogopgeleide ouders die in ook de thuissituatie al een goede leeromgeving hebben.

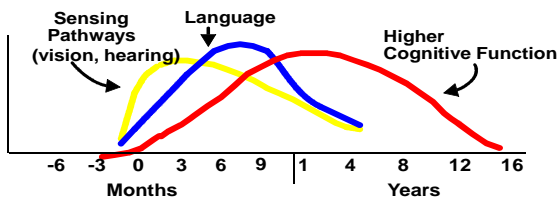

Een artikel in The Lancet² schatte het rendement van ECD programma's op maximaal 17.6, dat wil zeggen dat als je maar lang genoeg wacht, elke dollar die je erin investeert 17.6 maal terugrolt in de vorm van bijvoorbeeld hoger loon en een betere gezondheid

² [http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(11\)60889-1/abstract](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(11)60889-1/abstract)

(privaat rendement) en meer economische groei, meer belastinginkomsten, minder criminaliteit, lagere zorguitgaven en efficiënter onderwijs (publiek rendement).

De tweede ontwikkeling die beleidsmakers over de hele wereld op de been brengt maar in het Nederlandse onderwijsdebat vrijwel geen rol speelt, is de toegenomen kennis omtrent de vroege ontwikkeling van de hersenen: een lichaamsdeel dat van groot belang is voor de kenniseconomie. Onderstaande figuur geeft iets van die inzichten weer.

Yale School of Medicine

Yale Child Study Center

De figuur laat zien dat de formatie van synapsen ten behoeve van functies als zintuiglijke waarneming en taal reeds in het eerste levensjaar piekt, terwijl de hogere cognitieve functies vooral in de eerste vier levensjaren aan de beurt zijn³. Dat wil uiteraard niet zeggen dat kinderen meteen vanuit de wieg naar school moeten; de tegenwoordige consensus luidt dat kinderen in de eerste drie levensjaren het beste thuis en door hun ouders opgevoed kunnen worden, hoe politiek incorrect dat voor sommigen ook moge klinken. VN-organisaties, ontwikkelingsbanken en NGOs hebben hieruit de nuchtere conclusie getrokken dat je moet investeren in parenting skills. Alweer een term waarvoor geen gangbare Nederlandse vertaling bestaat. Sinds de jaren zestig is het in Nederland trouwens een gepasseerd station: een overheid die de burgers leert hoe men kinderen opvoedt is het toppunt van betutteling. Alleen voor allochtone moeders bestaan parenting programs, gelegitimeerd door het argument dat zij beter moeten integreren. Eigenlijk worden laagopgeleide autochtone ouders dus behoorlijk gediscrimineerd, al zullen Henk en Ingrid dat zelf niet zo ervaren.

Er bestaat internationale consensus over het feit dat kinderen vanaf hun derde in groepsverband zouden moeten leren. Enkele uren per dag is al voldoende, als het maar wel drie tot vijf dagen per week is en zonder al te lange onderbrekingen op jaarbasis. Vanzelfsprekend blijft het accent liggen op leren door spelen, hetgeen net als in de thuissituatie van onverminderd belang blijft. In een rapport getiteld La

³ Voor de goede orde: de figuur heeft betrekking op de ontwikkeling van hersenfuncties die de basis vormen voor (goeddeels latere) acquisitie van bepaalde skills. De curves hebben dus geen betrekking op die skills zelf: je kan doorleren tot ver na de weergegeven periode. Maar het is binnen die periode dat de basis wordt gelegd.

Niña heb ik naar voren gebracht dat zo'n extra jaar vrijwel niets hoeft te kosten, omdat de meeste driejarigen al naar de kinderopvang⁴ gaan. De meeste kosten worden dus al gemaakt. Probleem is alleen dat die crèches niet gericht zijn op early childhood development. We moeten dus een deel van de opvangcapaciteit vervangen door child development capaciteit (dat kan het beste binnen de basisschool) en dat vraagt om een geleidelijke verlegging van publieke en private geldstromen. Zo kan je vrijwel budgettair neutraal komen tot universele onderwijs toegang vanaf drie jaar. De publieke en private opbrengsten van dat extra jaar kan je laten uitrekenen. Hoogstwaarschijnlijk zijn ze een veelvoud van de vrij geringe additionele kosten.

Deze gedachte is (overigens zonder bronvermelding) uitgewerkt door de Onderwijsraad in een fraai rapport⁵. Maar het politiek compromis dat uiteindelijk uit de bus rolde hield in (i) dat wie in de kinderopvang zit daar blijft, (ii) dat we investeren in de pedagogische kwaliteit van de opvang en (iii) dat kinderen die niet naar de opvang gaan, toegang krijgen of behouden tot de speciale programma's voor allochtonen. Tegen dit drievoudig plan bestaan drie bezwaren.

- Vanwege de kosten gaan er steeds minder kinderen naar de opvang. En de niet-meer-opgevangen kinderen vallen tussen wal en schip: te arm voor de opvang, en te rijk (en te autochtoon) voor de speciale programma's.
- Er zijn maar weinig programma's in de wereld die primair gericht zijn op de opvang en toch pedagogisch goed in elkaar zitten. Het enige grootschalige voorbeeld is de aloude Sovjet 'kindergarten', maar de doelstellingen van dat instituut waren nogal apart.
- Gesegregeerde ECD-programma's (alleen voor allochtonen) zijn een contradictio in terminis. Je wilt de wereld van driejarige kinderen verruimen door de introductie van groepsactiviteiten in hun leven, omdat ze dan in aanraking komen met menselijke variëteit. Dat werkt niet als je dit tot hun eigen kleine kring beperkt.

In 2005 heeft Nederland de ontwikkelingsrelatie met Perú beëindigd. Ik stel voor dat we die relatie herstellen. Als het om ECD gaat heeft Perú sinds 2005 grotere stappen gezet dan Nederland sinds 1895. We kunnen de hulp van Perú goed gebruiken.

Jan van Ravens is verbonden aan de Yale School of Medicine, de medische faculteit van Yale University te New Haven, Connecticut. Hij adviseert regeringen en VN-organisaties op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs en sociale bescherming voor kinderen.

⁴ Dit is een term die je niet uitgelegd krijgt aan buitenlanders: wij investeren niet in kinderen, we vangen ze op.

⁵ <http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/580/documenten/naar-een-nieuwe-kluterperiode.pdf>

Selectie uitstellen en economische voordelen⁶

Het 'Niña-rapport' van Jan van Ravens was voor ons bestuurslid Frederik Riemersma aanleiding om nog 's uitvoerig in het thema 'het moment van keuze' te duiken. Zijn stelling luidt: vroeg selectie heeft ook economisch nadelen; uitstel van selectie bij aanvang van het voortgezet onderwijs Nederland biedt grote economische voordelen.

Vroege selectie

Met vroege selectie bedoelen we in dit artikel dat kinderen na het basisonderwijs al moeten kiezen voor een vervolgonderwijs in het voortgezet onderwijs: vmbo, vmbo-theorie, havo of vwo. Het is in Nederland het gebruikelijke selectiemoment. De discussie over de wenselijkheid van deze vroege selectie duurt al enkele decennia. Vooral vanuit het motief dat teveel kinderen en hun ouders onvoldoende in staat zijn om op dat moment de meest passende vervolgstudie te kiezen. Dat wil zeggen een vervolgstudie die past bij hun kwaliteiten en haalbaar is. Vooral de keuze tussen vmbo (alle richtingen) enerzijds en havo en vwo anderzijds, is sterk bepalend voor de verdere schoolloopbaan. Dat komt vanwege de afstand in status tussen vmbo enerzijds en havo en vwo anderzijds en de grote verschillen in latere carrièremogelijkheden tussen de vervolgstudies. De Onderwijsraad (2007) schat dat ongeveer 20% van de leerlingen te laag of te hoog kiest.

Het Nederlandse onderwijs selecteert dus al heel vroeg. Duitsland doet dat overigens ook. Maar andere landen, zoals de Verenigde Staten en de Scandinavische landen, selecteren veel later. Recent heeft Oostenrijk een wet aangenomen die 70% van de leerlingen onderbrengt in een "Neuen Mittelschule". De start van deze beleidsmaatregel is voorzien in het schooljaar 2015/16.

Systeemeffecten

Volgens de OECD (2007) vormt de vroege selectie van leerlingen een belangrijke barrière voor de groei van de deelname aan het hoger onderwijs in Nederland. Dat betekent dat op de duur Nederland een minder hoogopgeleide beroepsbevolking kent dan wenselijk is. De Onderwijsraad (2007) stelt dat leerlingen vaak op het verkeerde spoor zitten in het voortgezet onderwijs en dat tweejarige gecombineerde brugklassen nodig zijn.

Voor Nederland is gevonden dat uitstel van selectie de deelname aan en het afronden van hoger onderwijs kan vergroten (Webbink, 2009). En Jellema (2012) haalt een onderzoek aan van het Expertise Centrum Beroeps Onderwijs. Dat onderzoek geeft aan hoe moeilijk opstromen is. Van de leerlingen die doorstromen van niveau 2 naar 3 of 4 in het mbo (zo'n 60%) behaalt slechts de helft het diploma. En in sommige opleidingen in het mbo komt het structureel

voor dat leerlingen alleen op niveau 2 toegelaten worden terwijl hun vmbo diploma eigenlijk recht geeft op doorgaan op niveaus 3 of 4 opleidingen. Deze leerlingen doen het vervolgens op niveau nauwelijks beter en in een aantal opzichten slechter dan degenen die wel op eigen niveau ingestroomd zijn. Het selectiemechanisme blijkt dodelijk voor motivatie en leerprestaties.

Uitstel levert geld op

Van Elk e.a. (2011) gaan na wat het uitstellen van het tijdstip van selectie (door gecombineerde vmbo-havo brugklassen voor vmbo-tl leerlingen), in geld oplevert. Het gaat in dit onderzoek om het stimuleren van gecombineerde vmbo-havo klassen door middel van extra geld. De onderzoekers berekenen dat na vijf jaar meer leerlingen hoger onderwijs (HBO en WO) gaan volgen. Nadat de eerste generatie van deze interventie het hoger onderwijs heeft afgerond, beginnen de arbeidsproductiviteit en het arbeidsaanbod te stijgen. En dat zou betekenen dat op de lange termijn deze ingreep leidt tot een stijging van het bruto binnenlands product (BBP) met 0,025%. Voor het jaar 2012 zou dat een bedrag van 152 250 000 euro hebben betekend.

De onderzoekers gaan ook na wat uitbreiding van de voor- en voerschoolse educatie in financiële zin kan betekenen. Uitbreiding wil zeggen *alle* kinderen in de gelegenheid stellen aan dat soort programma's deel te nemen. De onderzoekers komen tot de berekening dat op de lange termijn een vergroting van het bruto binnenlands product (bbp) van 0,3% of ruim 1,8 miljard euro jaarlijks mogelijk is (Van Elk e.a., 2011).

Kortom, uitstel van selectie voor *alle* leerlingen zou jaarlijks op de lange termijn meer dan 152 miljoen euro per jaar opleveren. Precieze berekeningen daarover ontbreken echter nog.

Hoog presteren versus aantal jaren gevolgd onderwijs

Van Ravens (2009) komt met een wat andere benadering van deze selectieproblematiek. Hij legt een verband tussen de vroege selectie en de kleinere doorstroom naar het hoger onderwijs in vergelijking met omringende landen. Van Ravens geeft aan dat de prestaties van de Nederlandse leerlingen zeer goed zijn, ook in vergelijking met leerlingen in het buitenland. Maar het probleem is dat die hoge prestaties niet leiden tot diplomering op een hoog niveau. Integendeel zelfs. Selectiviteit leidt, zo stelt Van Ravens, juist tot lagere opleidingsniveaus. De zware selectie heeft onder andere tot effect dat Nederlandse jongeren meer moeten presteren om een diploma van een bepaald niveau te behalen dan leerlingen in het buitenland (zie kader I). En dit heeft weer tot gevolg dat Nederlandse leerlingen ondanks hun goede prestaties gemiddeld minder jaren aan onderwijs deelnemen dan de leerlingen elders.

Kader I. *Verschillen in zwaarte van opleidingsniveaus*
Het meest extreme voorbeeld van verschil in zwaarte tussen Nederlandse en buitenlandse opleidingsniveaus betreft de Associate Degree (AD). Dit is een titel die Amerikaanse jongeren op 20-jarige leeftijd behalen na twee jaar studie aan een Community College, de Amerikaanse evenknie van het MBO-college. Onlangs

⁶ Uitstel van selectie heeft meer voordelen zoals meer keuzevrijheid voor leerlingen en meer onafhankelijkheid van de sociale afkomst in de schoolloopbaan. In dit artikel is de focus alleen gericht op de economische voordelen.

is deze graad in Nederland geïntroduceerd. Een MBO-student die zijn zinnen heeft gezet op de AD moet echter eerst de vierjarige MBO-opleiding afronden en dan nog eens twee jaar doorleren in het HBO. Hij/zij is dan twee jaar ouder dan de Amerikaanse abiturient, die ook nog eens aanzienlijk lagere leerprestaties levert én slechts twee jaar beroepsonderwijs heeft gevolgd tegenover de tien jaar dat de Nederlandse AD-houder heeft doorgebracht in de “beroepskolom”. Een analyse wijst dan ook uit dat het niveau van de Amerikaanse AD ergens tussen de Nederlandse MBO-3 en MBO-4 diploma’s ligt (Van Ravens, 2009).

Samenvattend, Nederlandse leerlingen halen gemiddeld hogere prestatieniveaus (“educational achievement”), maar deze prestaties vertalen zich niet in hogere onderwijsniveaus (“education attainment”). Door de grote nadruk op selectiviteit in vooral het voortgezet onderwijs is er wel sprake van hoge prestaties maar niet van hogere en langdurige deelname aan het hoger onderwijs (hbo en universiteit). Wat betekent dat voor de welvaart van Nederland?

Aantal jaren onderwijs bevordert de welvaart

Er zijn sterke aanwijzingen, stelt Van Ravens (2009), dat juist de “educational attainment” – uitgedrukt als het gemiddeld aantal jaren dat jongeren onderwijs volgen in een bepaald land – een directe, voorspelbare en meetbare impact heeft op het bruto binnenlands product (BBP), en dat het sociaal kapitaal er eveneens mee gediend is. Daarentegen wordt het effect van “educational achievement” (prestaties) op de economie betwist. Minder selectie bij het begin van het voortgezet onderwijs zou derhalve tot vergroting van het nationale inkomen leiden.

Als er immers minder geselecteerd wordt door het stellen van relevante maar lagere eisen, dan leidt dit tot een vergroting van deelname aan het onderwijs. Bijvoorbeeld zal de doorstroom naar het hoger onderwijs groter kunnen zijn. Dat leidt tot een grotere ‘education expectancy (EE)⁷. Dat is de voorspelling van het gemiddeld aantal jaren dat jongeren in een bepaald land in het onderwijs zullen doorbrengen. Deze factor zal meer effectief zijn voor het economisch welvaartspeil dan bijvoorbeeld de verdere verhoging van leerprestaties en de beroepsgerichtheid van het onderwijs. Van Ravens (2009) schat dat het BBP 3 tot 6% hoger zal worden voor elk extra jaar EE. De EE is in Nederland ongeveer 17 jaar (peiljaar: 2004) en die in de twee hoogst scorende landen (Verenigd Koninkrijk en Australië) 21 jaar. In peiljaar 2010 is de EE in Nederland gestegen naar 17,8 jaar maar dit is altijd nog lager dan de EE van onder meer Australië, België, Denemarken, Finland, Zweden, Duitsland, Griekenland, IJsland en Ierland. (OECD, 2012).

Vergroting van het aantal jaren onderwijsdeelname

Om de ‘education expectancy’ met zeg drie jaar te vergroten kunnen er verschillende beleidsstrategieën gevolgd worden. Een vruchtbare aanpak is de uitbreiding

⁷ Berekend voor kinderen vanaf 5 jaar.

van ‘Voor- en vroegschoolse educatie’ (VVE) naar meer kinderen en langere duur.

Een andere aanpak is sterke vermindering van de selectiviteit in het onderwijs vooral bij de overgang van het basis naar het voortgezet onderwijs en binnen het voortgezet onderwijs. Minder selectiviteit leidt tot meer doorstroming naar het hoger onderwijs en daarmee tot vergroting van de EE. Van Ravens (2009) berekent dat door een toename van 3 extra jaren EE er circa 50 miljard euro toename is van het BBP per jaar (zie kader II).

Kader II Relatie Education Expectancy en bruto binnenlands product

Alles wegende stel ik voor om in deze berekening uit te gaan van een expansie van in totaal drie jaar, die geleidelijk aan op een termijn van laten we zeggen 15 jaar gerealiseerd zou moeten kunnen worden. Volgens de “formule” van Domenech en De la Fuente hebben we dan strikt genomen recht op een 9–18% hoger BBP. Gelet op de hiervoor genoemde vijf caveats gaan we voorzichtigshalve onderin die range zitten, en wel op 10%.

De verdere berekening verloopt dan als volgt:

Per april 2005 schatte het IMF het GDP[=BBP] van Nederland op 630 miljard USD (Amerikaanse dollars).. We nemen tien procent daarvan. We houden rekening met tweeënhalf jaar tussentijdse groei (tussen voorjaar 2005 en najaar 2007). We gaan uit van een dollarkoers van 1.35.

We ronden wederom naar beneden af. Aldus komen we uit op een in beginsel blijvende verhoging van het GDP met een bedrag dat in de orde van grootte van 50 miljard euro ligt. Nogmaals: dit is een weliswaar zeer ruwe, maar niettemin behoudende schatting (Van Ravens, 2009, p. 71).

Conclusie

De stelling dat uitstel van selectie bij aanvang van het voortgezet onderwijs grote economische voordelen biedt, mag voor juist worden gehouden. Het verdient aanbeveling preciezere berekeningen uit te voeren. Het lijkt zeer de moeite waard de relatie tussen economische winst en minder selectie in het onderwijs nader te onderzoeken.⁸

Prenatale Selectie

Je kunt niet vroeg genoeg beginnen met selecteren.

Loesje

⁸ Over het algemeen wordt de opleiding en kwalificaties van werknemers als een factor gezien die gecorreleerd is met productiviteit (naast andere). Maar hoger opgeleiden moeten dan wel werken in sectoren waar ze ook daadwerkelijk bijdragen aan groei van de arbeidsproductiviteit. En dat is volgens Kalshoven in Vrij Nederland (17.11.2007) lang niet altijd het geval.

Referenties

- Elk R. van, Lanser D. & Veldhuizen S. van (2011). Onderwijsbeleid in Nederland. De kwantificering van effecten. Den Haag: Centraal Planbureau. CPB Achtergronddocument.
- Jellema, W. (2012). Afvalrace slecht voor Nederland. In *Van 12-18*, 2011.
- OECD (2007). Thematic review of tertiary education - The Netherlands, country note.
- OECD (2009). *Education at a Glance 2009*, OECD, Paris.
- OECD (2012). *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*, OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/eag-2012-en>
- Onderwijsraad (2007). Doorstroom en talentontwikkeling: onderwijs voor 12- 18-jarigen, no. 20070256/883, Onderwijsraad, Den Haag.
- Onderwijsraad (2010). Advies Vroeg of laat, uitgebracht aan de Minister en aan de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Uitgave van de onderwijsraad, nr. 20100040/969, Den Haag.
- Ravens J. van. (2009). *La Niña*. Een koers voor het Nederlandse onderwijs. Eerste editie: oktober 2007. Geactualiseerd: februari 2009. Eigen uitgave.
- Webbink D, Wolf, I. de, Woessmann, L, Elk, R. van, Minne, B & Steeg, M. van der (2009). Wat is bekend over de effecten van kenmerken van onderwijsstelsels? Een literatuurstudie. Den Haag, Centraal Planbureau. (rapport 187).

Vroegselectie in Europa

Bij onze zuiderburen wordt heftig gediscussieerd over de hervorming van het secundair onderwijs. Minister van Onderwijs, Pascal Smet, reageerde als volgt op het maatschappelijk debat dat momenteel volop in de Vlaamse lerarenkamers en de media woedt: "Ik begrijp de vrees voor nivellering in de hervorming van het secundair onderwijs. Maar als we nu geen grondige aanpassingen doen, dan zijn we binnen tien jaar geen wereldtop meer. Ik wil een hervorming die alle kinderen sterker maakt, zowel de zwakke als de sterke". Roger Standaert, jarenlang directeur van de dienst Curriculum op het onderwijsdepartement van België en hoogleraar vergelijkende pedagogiek aan de Universiteit Gent schreef een boeiend overzichtsartikel over de verschillende ontwikkelingen in Europa m.b.t. het secundair onderwijs.

Zijn uitgangspunt is dat de onderwijssystemen in de diverse landen zo sterk van elkaar verschillen dat het louter naast elkaar zetten ervan weinig vergelijkingsstof oplevert. Een onderwijsstructuur is diep geworteld in de eigen culturele en politieke geschiedenis. Het is een veruiterlijking van de eigen culturele en sociaal- maatschappelijke waarden. Dezelfde doelstellingen kunnen zich daardoor in verschillende structuren manifesteren. In het artikel beschrijft hij eerst de Vlaamse situatie; vervolgens komen meer algemene internationale tendensen aan de orde zoals varianten en resultaten van 'comprehensief onderwijs' en omgaan met differentiatie en

heterogeniteit. Tenslotte komt de doorstroming na de gemeenschappelijke periode aan de orde.

Het artikel is te downloaden:

http://www.acco.be/download/nl/126137239/file/impuls_jg41-2-5-tendensen_in_het_secundair_onderrwijs_in_de_europese_unie.pdf

Twee niveaus van de CITO-toets

Binnenkort vinden twee veranderingen plaats in de Cito-toets: de toets krijgt twee niveaus (een voor het vmbo en de ander voor havo/vwo) en de toets wordt pas in mei afgenomen, na het bekend worden van het advies van de basisschool. Jaap Dronkers, hoogleraar onderwijsonderzoek aan de Universiteit van Maastricht is van mening dat de splitsing van de Cito-toets in twee niveaus de sociale ongelijkheid van de jaren vijftig laat herleven. Volgens Dronkers ondermijnen beide veranderingen de maatschappelijke functie van de Cito-toets: zij zullen de ongelijkheid in het onderwijs doen toenemen en het kennisniveau van de meeste basisschoolleerlingen doen afnemen.

'In feite gaan wij met deze splitsing in de Cito-toets terug naar de jaren vijftig. Een deel van de basisschoolleerlingen werd vanaf 10-jarige leeftijd extra voorbereid voor het toelatingsexamen hbs of gymnasium. Zij moesten meer leren dan de overige leerlingen. De overige leerlingen kregen die extra stof niet of deden voor spek en bonen mee. Die leerlingen konden dus niet naar de hogere vormen van voortgezet onderwijs maar konden alleen kiezen uit mulo of beroepsonderwijs'.

De op handen zijnde introductie van twee niveaus in de Cito-toets brengt volgens Dronkers dit oude milieuverschil in de overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs weer terug. Het zal ertoe leiden dat kinderen van laaggeschoolde ouders die goed kunnen leren toch worden geselecteerd voor de lagere Cito-toets. En uit internationaal onderzoek blijkt juist dat zwak presterende leerlingen belang hebben bij een centraal eindexamen (en dat is de Cito-toets in feite). Want een dergelijke centrale toets dwingt scholen ook de zwak presterende leerlingen zo goed mogelijk op te leiden. Het zijn juist de relatief goede scores van de zwak presterende leerlingen die er voor zorgen dat Nederlandse leerlingen het bij internationale vergelijkingen zo goed doen.

Het volledige artikel is te lezen op:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3350448/2012/11/20/Nieuwe-Cito-toets-laet-de-sociale-ongelijkheid-van-de-jaren-vijftig-herleven.dhtml>

Wie meer over de zin en onzin van testen wil lezen: www.testresearch.nl/tstdiagn/waaniq.html

(de website van de ontwerper van de SON-test, Peter Tellegen).

Ook in het boek *De Canon van Onderwijs* (ISBN 978-94-6105-773-0) wordt een venster besteed aan 'het meten van leerresultaten'. Hierin wordt op lezenswaardige wijze het ontstaan van het CITO beschreven.

Leerlingen vmbo-bb voorlopig uit de hoek waar de rekenklappen vallen

De overheid heeft voor de leerlingen vmbo-bb haar beleid voor de rekenexamens 2F aangepast. Aan deze aanpassing voor de leerlingen vmbo-bb heeft bijgaand artikel van Henk Sissing (bestuurslid VFS) en Kees van Putten (Universiteit Leiden) een substantiële bijdrage geleverd. Zij hebben op indringende wijze aangetoond dat het voorgenomen beleid van de overheid met betrekking tot het rekenniveau 2F niet haalbaar is voor leerlingen vmbo-bb. Dit tonen zij aan op basis van het instroomniveau van de leerlingen vmbo-bb met o.a. uitspraken inspectie van het onderwijs, PPO en klein eigen onderzoek. Een belangrijke deel van de bewijsvoering is gebaseerd op hun langdurige kennis van de populatie leerlingen aan de ‘onderkant’ van het VO.

Reeds in 1992 hebben zij, helaas zonder gevolgen van de overheid, aangetoond dat het veronderstelde niveau van de kerndoelen wiskunde voor de toenmalige populatie IVBO-leerlingen niet haalbaar was. Het overheidsbeleid leidde 20 jaar geleden tot desastreuze gevolgen voor leerlingen en hun leraren. Slechts een zeer gering percentage IBO-leerlingen haalde voor de basisvormings-toetsen wiskunde een voldoende. Bij de commissie Dijsselbloem is dat in 2008 door de auteurs nogmaals aangetoond.

Gelukkig voor de leerlingen heeft de overheid nu meer oog en oor voor de reacties uit het onderwijs en de wetenschap. Zo maakt de rekentoets tot 2015-2016 geen deel uit van de slaag/zakregeling. Het cijfer voor de rekentoets komt wel op de cijferlijst. De exameneisen voor vmbo-tl zullen hoger zijn dan voor vmbo-kb en voor vmbo-kb weer hoger dan voor vmbo-bb. In het vmbo-bb wordt meer tijd uitgetrokken voor de invoering.

In 2013-2014 en 2014-2015 mag voor vmbo-bb de normering voor taal en rekenen tijdelijk onder 2F liggen. In 2014 bepalen we, aan de hand van de pilots in 2013 en 2014, wanneer in vmbo-bb het referentieniveau 2F volledig kan worden ingevoerd. Mochten de bevindingen bij de komende pilots vmbo-bb hiertoe aanleiding geven, dan zullen we in 2014 ook voor mbo-2 passende maatregelen nemen.

Ook de VFS beschouwt dit als een stap voorwaarts voor de leerlingen vmbo-bb. De vereniging vindt dat er gezien de huidige zeer lage instroomniveaus rekenen van de leerlingen vmbo-bb scherp gekeken moet worden naar het kader waarbinnen Regionale Verwijzings Commissies handelen. Daarover meer info in onze volgende nieuwsbrief.

Het volledige artikel ‘*De haalbaarheid van het referentieniveau rekenen 2F voor leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg van het VMBO*’ is te vinden op onze website.

Stresstest

Hoe zit het eigenlijk met de CITO-scores van onze bankiers?

Loesje

De toegevoegde waarde van de CITO-rekentoets aan het determinatieproces voor wiskunde in Havo-3

Ernst Rijnberg onderzocht in een kleinschalige setting de toegevoegde waarde van de VAS-toetsen van het CITO-Volgsysteem Voortgezet Onderwijs voor het determinatie-en adviesproces op een Havo/Vwo- school. Van een willekeurige HAVO-3 klas bracht hij het feitelijk gebruik van de VAS-toetsen bij onderwijskundige beslissingen in beeld. In dit geval ging het specifiek om het referentieniveau rekenen en het wiskundeprofiel tweede fase.

CITO zegt zelf over de VAS-toetsen:
Met de toetsen 0 t/m 3 van het Cito Volgsysteem Voortgezet Onderwijs meet u de prestaties van uw leerlingen op kernvaardigheden voor de vakken Nederlands, Engels en wiskunde vanaf de brugklas tot en met de derde klas.

Deze toetsen

- brengen de kwaliteit van het geboden onderwijs in kaart;
- geven de mogelijkheid uw scores te vergelijken met andere scholen;
- geven de mogelijkheid de prestaties van de leerlingen te volgen;
- geven een indicatie van de referentieniveaus taal en rekenen;
- ondersteunen onderwijskundige beslissingen gedurende de eerste jaren.

Rijnberg beperkte zich tot de referentieniveau-indicaties en bijbehorende vaardigheidsscores op HAVO-niveau VAS 1, VAS 2 en VAS 3 voor rekenen-wiskunde.

Cito zegt: de toetsen geven een indicatie van de referentieniveaus taal en rekenen.

rekenen-wiskunde	VAS 1		VAS 2		VAS 3*	
	min	max	min	max	min	max
vaardigheidsscores	224	290	226	314	240	300

Uitkomst: Alle leerlingen hadden vanaf VAS 1, ongeacht hun vaardigheidsscore, de niveau-indicatie >2F reeds verdiend. Toetsen geven inderdaad een niveau-indicatie. Schoolleiding was tevreden. De grote discrepantie in vaardigheidsscores heeft in al die jaren echter niet geleid tot onderwijs of begeleiding op maat.

Cito zegt: De toetsen ondersteunen onderwijskundige beslissingen gedurende de eerste jaren.

Een belangrijke beslissing die voor iedere leerling aan het einde van HAVO 3 moet worden genomen is: wiskunde A of wiskunde B. De wiskundedocent adviseert op basis van toetsprestaties vanuit de wiskunde-methode. De vraag is dan of de docent daarbij ook gebruik kan maken van de toetscores op de VAS-toetsen?

Rijnberg legde aan twee CITO- medewerkers de vraag voor: ‘Is er een aantoonbare relatie tussen vaardigheidsscores rekenen-wiskunde op HAVO niveau en het feitelijk presteren van deze leerling over

meerdere jaren bij het vak wiskunde?’ Hun antwoord: ‘Vaardigheidsscores laten iets zien over ontwikkelingslijn van de leerling voor dat specifieke domein op dat specifieke onderwijsniveau over meerdere jaren. De inhoudelijke relatie met de methodetoetsen wiskunde op dat niveau is niet als uitgangspunt genomen bij het samenstellen van de VAS toetsen’.

Maar is er wel relatie tussen de VAS-toetsen en methodetoetsen qua niveau? Om daar iets meer over te kunnen zeggen vergeleek Rijnberg de vaardigheidsscores rekenen-wiskunde op VAS 3 naast het eindcijfer wiskunde HAVO 3.

VAS 3 scores Rek/Wisk	<250 (TL)	250-269 (HAVO)	>270 (VWO)
Eindcijfer H3 Wisk	5.0 5.5 4.8 5.7 5.2	6.6 5.4 5.7 6.6 5.7 5.4 5.0 7.5 5.9 5.9	5.9 7.0 7.1 4.8 7.5 8.0

De relatie tussen de VAS toetsscores en HAVO-niveau eindcijfer wiskunde H3 is niet echt aangetoond. Voldoende reden dus om het onderzoek breder te trekken.

In hoeverre is er een relatie tussen VAS-toetsen en de uiteindelijke keuze voor wiskunde-A of -B?

VAS 3 scores Rek/Wisk	<250 (TL)	250-269 (HAVO)	>270 (VWO)
Wisk A H4	4	6	3
Wisk B H4	-	4	3

Ook hier blijken de VAS-scores niet of nauwelijks voorspelbare waarde te hebben voor het uiteindelijke wiskundevak. De kritische vraag die Rijnberg opwerpt: *Zijn de inspanningen, die vooral leerlingen hebben moeten leveren om drie jaar lang alle VAS-toetsen te maken, te rechtvaardigen?*

Hoewel de groep, één HAVO-3 klas, uiteraard te beperkt is om definitieve conclusies te kunnen trekken, is Rijnberg geneigd de laatste vraag ontkennend te beantwoorden. ‘Laat leerlingen pas toetsen maken als bekend is wat men met de uitslag van de toetsen in de onderwijspraktijk echt kan doen’.

OTTO 2.0

LOB? Nee!

Jedeeen z'n eigen DNA-profiel

Loesje

Vond u de inhoud van deze Nieuwsbrief de moeite waard?

De VFS verstuurt deze nieuwsbrief aan een zo breed mogelijke doelgroep, ook aan niet-leden. Kennisdeling vinden wij een noodzakelijke voorwaarde om bij te dragen aan onze verenigings- doelstelling: een ononderbroken leerweg voor kinderen van de voorschoolse periode tot en met de eerste fase van het Voortgezet Onderwijs. Daarvoor maken wij gebruik van een website waarop actuele informatie over recent internationaal en landelijk onderzoek en andere relevante publicaties. Daarnaast brengen wij afhankelijk van de actualiteit gemiddeld twee per jaar een Nieuwsbrief uit en organiseren we congressen en symposia.

Reacties op deze Nieuwsbrief kunt u mailen naar: info@funderendonderwijs.nl

Aanmelden kan via info@funderendonderwijs.nl

Zie voor alle vorige nieuwsbrieven: www.funderendonderwijs.nl

Colofon

De Vereniging voor Funderend Onderwijs in Schoolgemeenschappen (VFS) is een kleine onafhankelijke vereniging zonder winstoogmerk. Scholen kunnen donateur worden tegen een vergoeding van €100,- per jaar. Voor slechts €15,- kunt u individueel donateur worden van onze vereniging. U ontvangt hiervoor de Nieuwsbrief, kunt gratis deelnemen aan onze symposia, congressen of conferenties. Bovendien bestaat de mogelijkheid deel te nemen aan werkgroep(en) van de VFS.

E secretaris@funderendonderwijs.nl

W www.funderendonderwijs.nl

ING 1714597 t.n.v. penningmeester VFS te Landsmeer

Verzoek aan onze leden

De contributie voor 2013 bedraagt minimaal € 15. Graag overmaken op gironummer 1714597 van de VFS te Landsmeer.

Onze ledeninkomsten zijn gedaald. Mocht je vorig jaar niet hebben betaald dan gaarne € 30 overboeken.